

Ημιμόρφωση

» Η Δύση έπλασε έναν μύθο για τον συγγραφέα, άλλοτε παρουσιάζοντάς τον ως δημιουργό και άλλοτε ως μια αδύναμη φωνή ανίκανη να αρθρώσει κάτι ουσιαστικό, έτσι όπως απομυθοποιήθηκε από τα πρωτοποριακά κινήματα του 20ού αι. Μέσα στα όρια αυτής της διάστασης εντοπίζονται οι απαντήσεις στα ερωτήματα της θεωρίας της λογοτεχνίας σε σχέση με το θάνατο του συγγραφέα. Αλλά, ακόμα και αν πέθανε ο συγγραφέας, έρχεται η «ημιμόρφωση» να τον ανασκευάσει και να τον «αναστήσει» με τη βοήθεια οδηγών ή σεμιναρίων συγγραφής. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η πρωτοβουλία του Ιταλού ερευνητή Πιέρο Μιρουνέλλο, ο οποίος μελέτησε την αλληλογραφία του Αντών Τσέχωφ και απομόνωσε «αποφθέγματα» για την τέχνη της συγγραφής κατασκευάζοντας έναν οδηγό με τον τίτλο: *Η τέχνη της γραφής: Συμβουλές σε έναν νέο συγγραφέα*, όπου η ανθολογία αυτή φέρεται να έχει ως συγγραφέα τον ίδιο τον Τσέχωφ, σαν να είχε πρόθεση ο μεγάλος Ρώσος συγγραφέας να απομονώσει από την αλληλογραφία του συμβουλές και σχόλια για επίδοξους συγγραφείς. Η λίστα οδηγίων δημιουργικής γραφής είναι μακρής στην ξένη βιβλιογραφία, αλλά και στην ελληνική: Μάριο Βάργκας Λιόσα, *Επιστολές σ' ένα νέο συγγραφέα* (Καστανιώτης), Πόλυ Μπλιώρη, *Δημιουργική γραφή για μελλοντικούς ομότεχνους* (Ψυχογιός), Πατρίτσια Χάισμθ. *Πώς να γράψετε ένα μυθιστόρημα αγωνίας*, (Πατάκης), Στίβεν Κίνγκ, *Περί συγγραφής. Η ιστορία μιας τέχνης* (Bell). Μανίνα Ζουμπουλάκη. *Πώς να γράψεις* (IntroBooks). Εκτός από τα εγχειρίδια δημιουργικής γραφής, τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα ευημερούν και εργαστήρια του είδους (EKEBI, εκδοτικοί οίκοι και ιδιωτικά κολλέγια), με σκοπό να διαμορφώσουν την τεχνική σε νέους εκκολαπόμενους συγγραφείς.

Το 1914 ο εικοσιεξάχρονος Ευγένιος Ο' Νηλ κατέφυγε στο Πανεπιστήμιο του Harvard για να διδαχθεί την «τέχνη της γραφής». Η διδασκαλία των «μυστικών» της θεατρικής γραφής κράτησαν δύο εξάμηνα, ενώ η προσπάθεια του Ο' Νηλ να ξεκάσει τις καλοφτιαγμένες συνταγές που διδάχθηκε κράτησε μια ζωή. Ο Αμερικανός συγγραφέας αποφάνθηκε ότι ο καλλιτέχνης της γραφής οφείλει να αναζητά και να ανακαλύπτει μόνος του την προσωπική του τεχνική. Όλη αυτή η διαδικασία «συνταγολόγησης» της τέχνης αποτελεί έκφραση της «ημιμόρφωσης», δηλαδή, όπως μας εξήγησε ο Αντόρνο στη «Θεωρία της ημιμόρφωσης», η ανάγκη του ατόμου να προβάλλεται ως καλλιεργημένος ενώ στην πραγματικότητα δεν είναι. Στην περίπτωση του δημιουργού όλοι γνωρίζουμε ότι σε καμία περίπτωση το ταλέντο δεν εξαγοράζεται. Το άτομο, λοιπόν, που έχει ημιμορφωτικές ανάγκες καταφεύγει σε προϊόντα κουλτούρας που θα του παρέχουν ένα «δήθεν επικάλυμμα μορφωμένου». Τέτοια προϊόντα είναι τα βιβλία που διυλίζουν τα έργα μεγάλων φιλοσόφων και λογοτεχνών και παραθέτουν τα «καλύτερα αποφθέγματα» ή «μελέτες», όπως «Τα εκατό σπουδαιότερα βιβλία», όπου παρατίθεται η σύνοψη του περιεχομένου τους, ώστε ο αναγνώστης να φαίνεται ενημερωμένος.

Το βαρβαρότερο παράδειγμα ημιμόρφωσης -σε σχέση με τη μουσική- παρουσιάστηκε στην Αμερική τη δεκαετία του '70. Ο Αμερικανός μουσικολόγος Sigmund Spaeth (1885 -1965) ήδη από το 1936 είχε γράψει ένα βιβλίο με τον τίτλο: *Great symphonies: How to recognize and remember* («Μεγάλες συμφωνίες: Πώς να τις αναγνωρίζεις και να τις θυμάσαι»). Μετά τον θάνατό του, το 1972 επανεκδόθηκε και σημείωσε τεράστια διάδοση, παραμορφώνοντας τη μουσική συνείδηση ενός ολόκληρου λαού. Ο Spaeth σε μοτίβα κεντρικών θεμάτων διάσημων συμφωνικών έργων πρόσθεσε στίχους, οι οποίοι τραγουδιόντουσαν σε στυλ σουζέ, με απώτερο στόχο να εντυπωθούν στη μνήμη. Οι «στίχοι» αυτοί στόχευαν επίσης στο να «αποκαλύπτουν» γνωστικές πληροφορίες για τα μουσικά έργα, π.χ. στο κεντρικό θέμα της Ενάτης του Μπετόβεν είχε προσθέσει φράσεις όπως: «Σήκω! Η σπουδαία Ενάτη είναι τώρα στο χέρι σου!» και πλήθος άλλων ανοησιών...

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΙΑΚΟΥΜΟΠΟΥΛΟΥ